

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA- FICCIÓ I FANTASIA

Març - Abril 2009. Número 15

Editorial

Darwin, selecció natural i ciència-ficció

La collita de 1809 va ser de les més selectes que mai ha produït l'espècie humana. Ara, dos-cents anys després, celebrem el bicentenari del naixement, com a mínim, de tres personatges clau de la història i la cultura: Edgar Allan Poe (1809-1849), escriptor que inventà diversos gèneres literaris i establí les bases del conte modern; Abraham Lincoln (1809-1865), polític que abolí l'esclavitud als Estats Units, i Charles R. Darwin (1809-1882), científic que enuncià la teoria de la selecció natural per explicar els canvis evolutius dels éssers vius. Curiositats temporals: Darwin i Lincoln nasqueren el mateix dia, i aquell any Jean-Baptiste de Monet, Cavaller de Lamarck, enuncià la primera teoria de l'evolució, que convisqué durant molts anys amb el darwinisme.

Centrant-nos en Charles R. Darwin, les implicacions de la seva obra en el pensament occidental van provocar un terratrèmol que cent cinquanta anys després encara sacseja la cultura i la societat. Amb la tendència humana a mirar-se el melic, l'evidència que sota la llum darwiniana som una espècie més en el catàleg de la història de la vida a la Terra encara no ha estat païda per bona part de les creences i cultures del món.

La certesa de l'evolució (l'evolució és un fet; les teories intenten explicar els fets), i de la selecció natural com la teoria més plausible per a explicar-la, va abonar el terreny de la literatura, especialment de la ciència-ficció. Recreacions del passat, especulacions futuristes amb nous escenaris i mons on la vida ha seguit altres camins prenen significat amb el rerefons de l'evolució, dels canvis que experimenten els éssers vius o els paisatges geològics. El cinema i la televisió tampoc no s'han salvat d'aquesta influència:

hi ha una legió de films (alguns inspirats en novel·les) i de sèries televisives que especulen i es vertebren a partir del fet evolutiu, saltant cap al passat o cap al futur.

Ens podríem fixar en la idea que exposa Arthur C. Clarke a *La fi de la infantesa*, quan els éssers que ens visiten, per avaluar el nostre grau d'intel·ligència, es pregunten si ja coneixem l'evolució. O en la curiosa novel·la *Galápagos* de Kurt Vonnegut, que especula amb una infecció que malmeta els òvuls humans, de la qual només se salven les dones que naveguen en un petit vaixell turístic (que navega justament per les illes Galápagos); a partir dels tripulants d'aquest vaixell s'origina una nova espècie humana que evoluciona sota unes condicions ambientals (i culturals) peculiars.

Per acabar, una analogia en aquest context: si la cultura és "l'ecosistema" i les idees són les "espècies", és evident que l'evolució cultural és un fet tan tangible com l'evolució biològica. En el terreny de la ciència-ficció, al nostre país, hi haurà d'haver idees prou aptes per a competir amb altres, sobreviure i reproduir-se amb eficàcia dins d'aquest bosquet (o, segons com es miri, selva) que és la cultura catalana. Si no és així, la ciència-ficció autòctona està abocada a l'extinció.

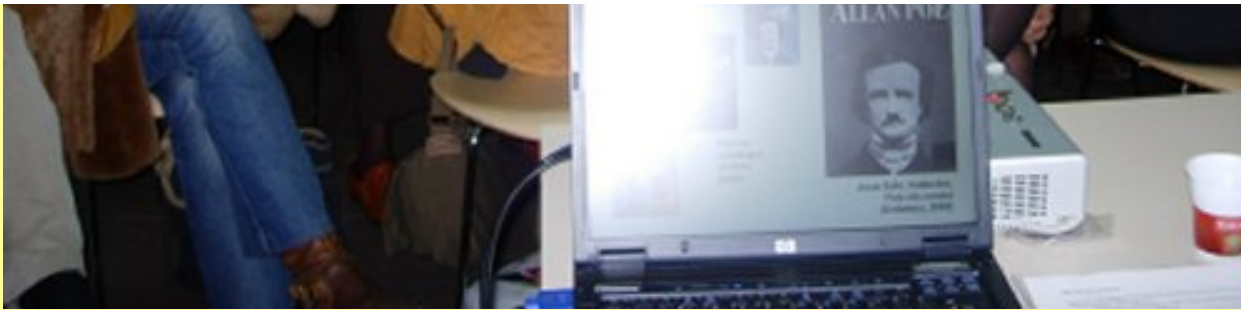
Jordi de Manuel

CRÒNICA

Una commemoració de por...

El passat 19 de gener la SCCFF va retre homenatge a un dels seus referents del qual vol emmirallar-se.

Commemoració
o
homenatge?,
tant se val.
El cas va ser
que a partir

d'una iniciativa pròpia de la Societat el capvespre del 19 de gener de 2009, si no ens fallen els càlculs, 242 persones presencialment i un nombre incalculable a través d'Internet van compartir un acte simultani en memòria del 200 aniversari del naixement d'Edgar Allan Poe.

Així, doncs, a partir d'unes directrius comunes, glossa de l'autor i lectura pública de "Els fets del cas de M. Valdemar", a cada localitat van donar el seu toc personal a la celebració. Volem agrair, un cop més, la col·laboració d'establiments, entitats i persones aliens a la societat el seu suport a aquesta iniciativa, com també la crida feta des del web www.hesperia.cat, que va obtenir gairebé simultàniament l'aportació de gairebé seixanta blocs d'arreu.

El nombre d'assistents presencials a les diferents seus i els noms dels seus factòtums són els següents:

RESPONSABLES	POBLACIÓ	ESPAI	PÚBLIC
Jordi Font Agustí	Badalona	Biblioteca de Lloreda	12
Carme Torras i Montserrat Galicia	Barcelona	Biblioteca Jaume Fuster	33
Jordi de Manuel	Barcelona	Biblioteca X. Benguerel	35
Albert Garcia	Castelló	Llotja del Cànem	40
Rosa Fabregat	Lleida	Institut d'Estudis Ilerdencs	70
Toni Segarra	Mataró	Televisió de Mataró	
Pep Homar	Mollet del Vallès	Llibreria l'Illa	13
Antoni Munné-Jordà	Vilanova	Foment Vilanoví	35
bea Puig	Mataró	Can Puig	4

Cadascú a la seva manera i amb un objectiu comú va aconseguir que la SCCFF fos present en diverses poblacions dels Països Catalans i alhora a la xarxa. Amb el valor afegit que en dies anteriors i posteriors a l'acte aquesta activitat es va veure reflectida en

molts mitjans de comunicació, tant locals com generalistes (premsa, ràdio i televisió). També podeu seguir els reportatges fotogràfics de totes les localitats a:

<http://www.photoblog.com/sccff/>

Creiem que és important que tots plegats prenguem consciència que aquesta mena d'actuacions ens afavoreixen com a mínim en dos vessants molt necessaris:

- La difusió d'un dels creadors de la ciència-ficció i la fantasia (sobretot en el camp del terror), com va ser Edgar Allan Poe.
- El coneixement i la divulgació de l'existència de la Societat Catalana de Ciència-Ficció i Fantasia per al públic en general.

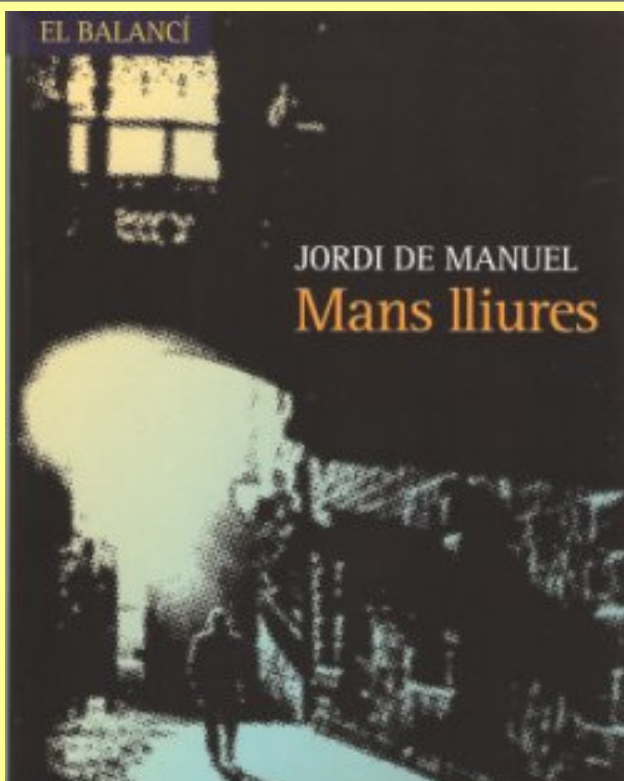
Després d'això només ens queda, al marge de l'autocomplaença necessària a voltes, preguntar-nos en veu alta i tots plegats:

HEM D'ESPERAR GAIRE PER A LA PROPERA?

La resposta, per descomptat, és a les nostres mans.

Pep Homar

LLIBRES

Mans lliures

de Jordi de Manuel

"El balancí", 599, Edicions 62, Barcelona, gener 2009.

Llegir una novel·la d'uns personatges i ambients que precedeixen uns quants anys una altra novel·la publicada anteriorment crea, almenys a mi, una certa dificultat. Això és el que m'ha passat llegint *Mans lliures* de Jordi de Manuel, que narra una aventura de l'inspector Marc Sergiot a la Barcelona de l'any 2014. Els elements futuristes que hi podem veure es troben atenuats

perquè sabem com hauran evolucionat aquests mateixos elements pocs anys després. Si a la Barcelona del 2014 comença a haver-hi problemes de subministrament d'aigua, a la

Barcelona del 2017 la sequera serà el problema més important dins el territori català. O la situació política que va cap a un costat només apuntat com a possibilitat el 2014 - recordem l'any en què està previst segons un partit fer un referèndum sobre la independència- i la que descriu Jordi de Manuel en la seva anterior novel·la, *L'olor de la pluja*, en què aquesta independència es pot suposar molt més avançada atès que Espanya ha evolucionat cap a una república, després que hagin abdicat els Borbons. El mateix passa amb els personatges, que, amb el pas del temps, han vist evolucionar de manera creixent els problemes físics i laborals que en aquesta novel·la tot just es comencen a insinuar.

La sèrie de novel·les de l'inspector Sergiot es podrien incloure en el que s'ha convingut d'anomenar recentment el "tecno-thriller". En definitiva i utilitzant una terminologia més clàssica, novel·les que barregen elements del gènere policíac amb la ciència-ficció. El que succeeix, des del meu punt de vista, és que la ciència-ficció deixa de ser-ho si ho comparem amb la que descriu l'altra novel·la abans esmentada. Això no vol pas dir de cap de les maneres que *Mans lliures* no sigui una bona novel·la. Fins i tot jo diria que és una excel·lent novel·la policíaca. I els qui ens agrada també aquest gènere no dubtarem pas de recomanar-la.

Jordi de Manuel construeix una història basada en elements puntuals de la realitat del 2009 lleugerament extrapolada. Aquesta sí que és una característica de la ciència-ficció. El problema, però, és que la poca distància entre la realitat i el que en dibuixa com a possible futur és tan curta que sovint arribem a creure que no es tracta de ciència-ficció, sinó, purament i simplement, de la descripció d'una realitat que és a tocar.

En el marc d'unes eleccions en què hi ha en joc la presidència de la Generalitat, el candidat que té més probabilitats de guanyar és assassinat d'una manera que fins fa poc hauríem qualificat de ciència-ficció, però que ara ja sabem que és real. Sorprenentment, aquest candidat no és de cap dels grans partits, sinó del més petit i poc representatiu. Jordi de Manuel deixa aquí un missatge clar: sovint la claredat política, l'honestedat, la defensa dels humils i la preocupació per l'entorn i el futur del planeta no van lligats al que pensen i volen les majories.

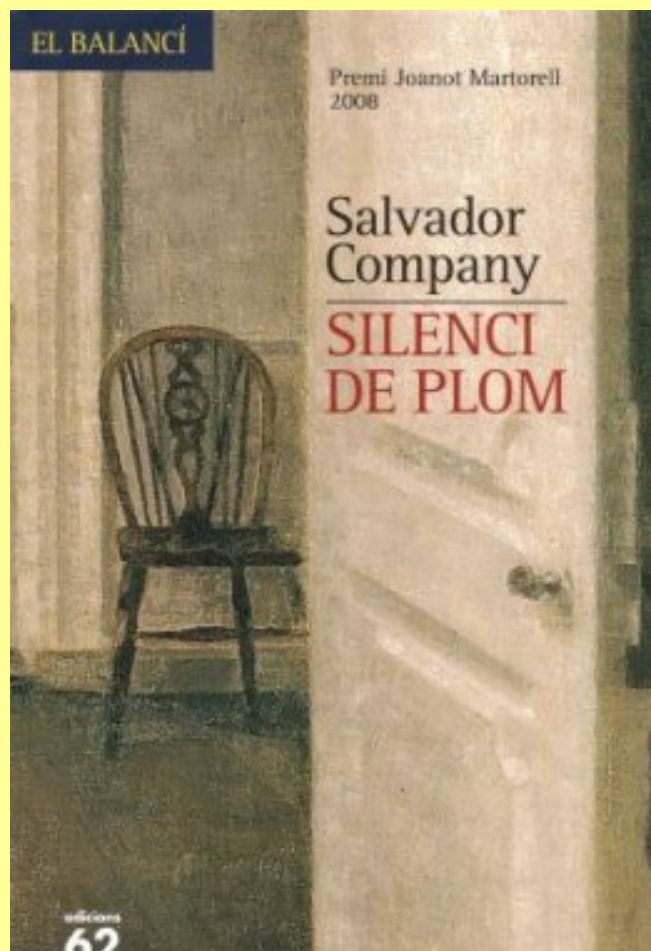
Potser el que costa més de creure de la novel·la és el funcionament del petit partit. La seva estructura i els mitjans estan molt per damunt del que és normal avui dia en un

partit similar. Malgrat aquesta matisació, l'autor ha configurat una realitat que podem suposar molt creïble i aproximada a la que serà la nostra d'aquí a pocs anys. Hi haurà una fallida d'Internet el 2012? Seran habituals i tolerats els "trimonis"? Continuarà considerant-se com a catalans "tots els que viuen i treballen a Catalunya"? Encara estarem parlant de reformes educatives? Altres coses em semblen menys probables. Hi haurà només cinc periodistes intentant entrevistar el possible futur president? Haurem de continuar posant disquets a l'ordinador, quan ara ja s'està prescindint dels discs durs? I, sobretot, després del que està passant, continuarem pensant que els economistes són científics? No deixa de ser curiosa l'afirmació que de Manuel posa en boca de l'inspector quan opina que la feina dels comentaristes dels mitjans de comunicació és "generar opinió". Malauradament sembla que aquesta és la creença general avui dia.

Com es pot veure, tota una pila de suggeriments per a provocar la reflexió. I, com a fons, ja ho he dit, una bona novel·la policíaca. Potser, per a trobar-hi alguna pega, massa fàcil d'endevinar qui són els culpables. Fàcil, perquè al llarg de la narració surten pocs noms, i algun d'ells ha de ser. És clar que, quan dic culpables, vull dir els que menys ho són. Els de veritat, aquests, com sempre, queden del tot impunes.

TS

*****

Silenci de plom

de Salvador Company

"El balanci", 596, Edicions 62, Barcelona, novembre 2008.

Salvador Company (València, 1970) al recull de contes *El cel a trossos* (2001) i a la novel·la *Voleriana* (2002) havia anat donant forma al poble de Benborser, una vila del Camp de Túria, prop de València, on va néixer l'enigmàtic escriptor Eveli Volero. *Silenci de plom*, premi Joanot Martorell 2008, també hi és situada. Però tot i l'ambientació en un indret imaginari, la narrativa de Company parla de qüestions ben

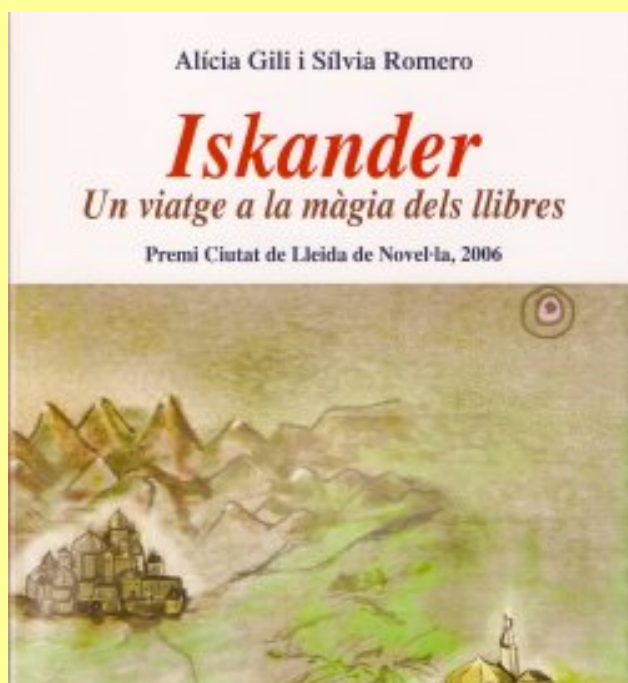
reals.

***Silenci de plom* no és una novel·la de ciència-ficció, ni una novel·la amb ciència-ficció, sinó una novel·la amb novel·la de ciència-ficció. Els tres fils argumentals principals que s'encreuen i es desencreuen constantment al llarg de l'obra són, en primer lloc, la invocació del record o la investigació que desplega l'autor innominat, o anomenat X., arran de la desaparició de la seva dona, periodista, que investigava un cas de corrupció immobiliària, amb assassinat d'un regidor i la família, al seu poble del País Valencià (el present); alhora, l'autor fa un treball d'edició i de comentari de text sobre un llarg poema en cinc episodis, *212*, obra d'Eveli Volero, que explica críticament la vivència de la guerra civil, l'empresonament posterior i la fugida fins a anar a parar a un camp de concentració nazi, i la tornada clandestina al poble (el passat); i, finalment, una novel·la de ciència-ficció, *Quiet Lead* de Lev O'Leory, que el narrador tradueix, i que descriu un futur amb una gran empresa que fa estraperlades d'aigua potable a la Lluna i en què els sotmesos a treballs forçats a les mines de Mart coven la revolta instigats per un poema, "Silenci de plom" (el futur).**

Dir això, és clar, només és descriure una part de l'esquelet d'una obra ben carnosa, opulenta, en què les divisions temporals (passat, present i futur) tampoc no són tan clares ("aquesta reivindicació de la memòria històrica a través de la ciència-ficció és el context en què cal entendre certs detalls", comenta el narrador-glossador-traductor). Una obra estimulante, en què el lector sovint té la sensació de no entendre res però ho passa molt bé. Com a la vida.

AMJ

*****

Iskander

d'Alícia Gili i Sílvia Romero

"Lo Marraco", 200, Pagès Editors, Lleida, setembre 2008.

El nostre món tal com el coneixem ha mort. Les civilitzacions de la Terra s'han extingit, el coneixement s'ha perdut i la nostra memòria col·lectiva s'ha esvaït en el temps. En un futur llunyà el país d'Iskander sobreviu sota un nou sistema polític basat en l'únic refent del nostre present que ha perdurat durant els segles de barbàrie: els llibres. El problema és, però, que a Iskander ningú no sap llegir ni escriure.

Iskander és un país indeterminat, encara que per alguns topònims, certs cognoms i jocs de paraules el situaríem clarament en l'actual territori català. Hi ha dues castes diferenciades: els místics, capaços de manipular màgicament els títols dels llibres de manera que poden provocar un efecte sobre la realitat, i els lectors, la gran majoria de la gent corrent, que viuen servint els místics.

Però també hi ha uns grups anomenats agnòstics que, des de l'ombra del terrorisme, treballen per arrabassar el poder als místics, i també trobem una comunitat d'exiliats que després de segles vagarejant pels límits desèrtics d'Iskander han après a controlar part de l'antiga tecnologia humana: són els informàtics, altrament anomenats cyborgs, posseïdors d'implants mecànics i capaços de connectar-se a xarxes neuronals per accedir a tot tipus d'informació.

Aquests són els principals jugadors de la partida. I les autores els proposen un objectiu comú: trobar el Llibre Únic, un llibre que segons la llegenda donarà la possibilitat de fer lliure la gent, perquè els ensenyarà a llegir i a escriure.

Un plantejament certament original, que a més està escrit amb soltesa i amb bones

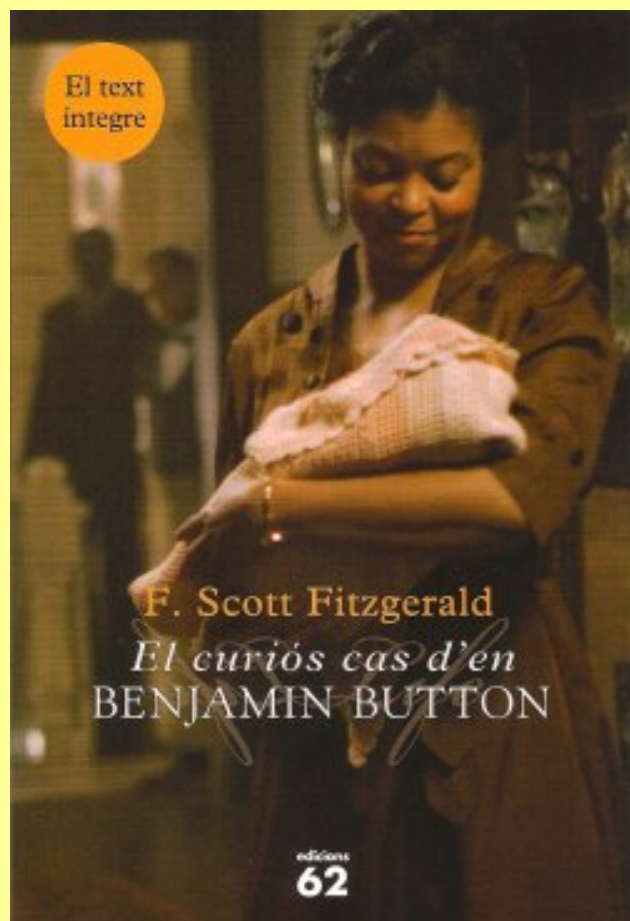
maneres. L'estil de les autores és fresc i et fa sentir còmode en la lectura. Les autores també incorporen noves paraules derivades de la passió pels llibres i sobretot molts refranys populars expressats també per l'obsessió per la literatura o la tecnologia.

No notes en cap moment quina part ha escrit cada autora, cosa que evidencia que s'han entès a la perfecció. Potser en la part argumental no hi ha hagut tanta fluïdesa. M'explico: La trama gira òbviament a la recerca desesperada del Llibre Únic, però l'argument a mesura que avança es torna dispers en alguns aspectes, no se centra i hom té la sensació que hi ha massa personatges innecessaris, massa conspiracions i una indeterminació en la trama.

Ens hem de quedar doncs amb una agradable novel·la fantàstica, original i ben narrada a quatre mans, que segueix una idea bàsica, "la lectura ens farà lliures". De fet, el missatge implícit de les autores és que la manca de lectura i per tant de coneixement porta irremeiablement a la barbàrie. Una novel·la doncs que té una fita important: Declarar la lectura el principal camí per a arribar al coneixement, per a establir una cultura i, en definitiva, poder avançar cap al futur.

Eloi Puig

*****

El curiós cas d'en Benjamin Button

de F. Scott Fitzgerald

Tr. de Xavier Pàmies

Edicions 62, Barcelona, febrer 2009.

Amb una oportunitat no gaire usual, just una setmana després de l'estrena del film de David Fincher ha arribat a les llibreries en un volum espars el text del conte "El curiós cas d'en Benjamin Button" de F. Scott Fitzgerald (1896-1950). Benvingut sigui, tot i que Edicions 62 mateix té anunciat de publicar aviat el volum sencer dels *Contes de l'era del jazz* (1922), on tornarem a trobar aquest relat. Però de moment ja en tenim un tast, també de la bona traducció de Xavier Pàmies.

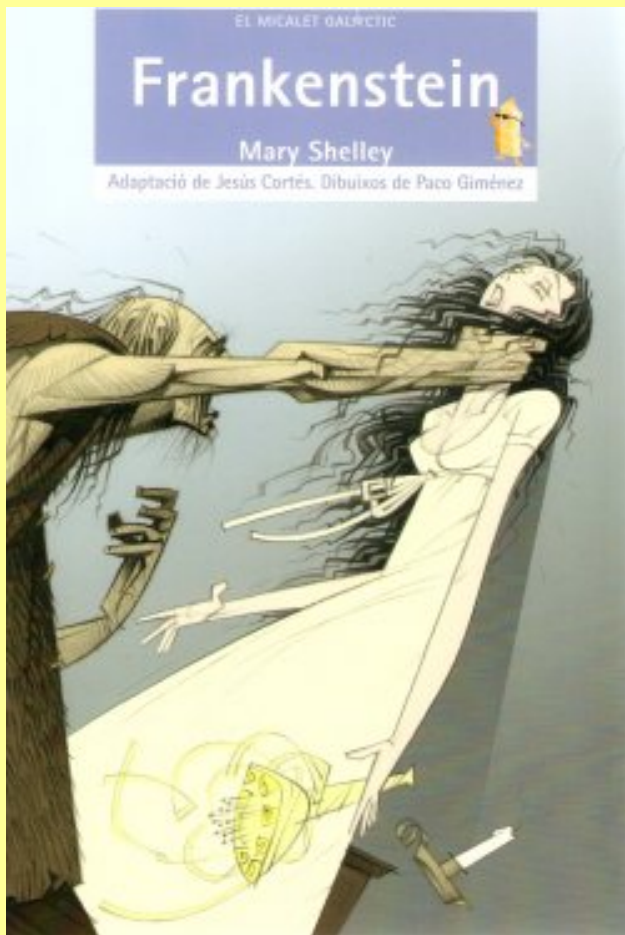
El conte s'inicia un dia de l'estiu de 1860, quan la muller de l'amo de l'empresa de ferreteria Roger Button & Co., un comerciant benestant de Baltimore, dóna a llum, no a casa com sempre s'havia fet, sinó a la Clínica Femenina i Masculina de Maryland. Segons el narrador, no podem saber mai si l'anacronisme que representa haver-se "avançat cinquanta anys a la moda" de parir en hospitals té cap relació amb l'anomalia que relata.

Efectivament, el nen neix vell, és a dir, que quan el pare arriba a la clínica troba dins el bressol un vell septuagenari, barbut i gemegaire, que li demana que se l'endugui o si més no li porti un balancí més còmode. A partir d'aquí, paral·lelament a la vida individual d'en Benjamin, a repèl del temps i en contradicció amb les normes socials de la rígida societat de Baltimore, que condicionen els pares a afaitar el vell-nen i tenyir-li els cabells per intentar disfressar-li l'aspecte, també assistirem als fets històrics: de primer, la guerra de Secessió americana, i més endavant la guerra hispano-nord-americana de 1898, en la qual participarà un Benjamin amb aparença d'home de trenta anys. "Fins aleshores havia tingut l'esperança que, quan arribés a una edat corporal equivalent a la seva edat en anys, el grotesc fenomen que havia distingit el seu naixement s'aturaria."

En una nota prèvia de l'autor, Scott Fitzgerald explica: "Aquest conte està inspirat en un comentari que Mark Twain va fer sobre com era de dordre que la millor part de la vida fos al començament i la pitjor fos al final. Jo he tractat humilment de posar a prova la seva hipòtesi aplicant-la a una sola persona en un món absolutament normal." I afegeix: "Unes quantes setmanes després d'haver-lo enllestit, vaig descobrir un argument quasi idèntic als *Quaderns* de Samuel Butler", el pioner britànic de la ciència-ficció amb *Erewhon*, de 1872.

AMJ

*****

Frankenstein

de Mary Shelley

Adaptació de Jesús Cortés

"El Micalet galàctic", 138 Edicions Bromera, Alzira, setembre 2008.

Jesús Cortés, que ja havia adaptat *Dràcula*, al número 117 d'aquesta col·lecció, ara posa a l'abast dels lectors joves "una de les obres més famoses de la literatura de terror", com diu la contracoberta, i un dels textos fundacionals de la ciència-ficció.

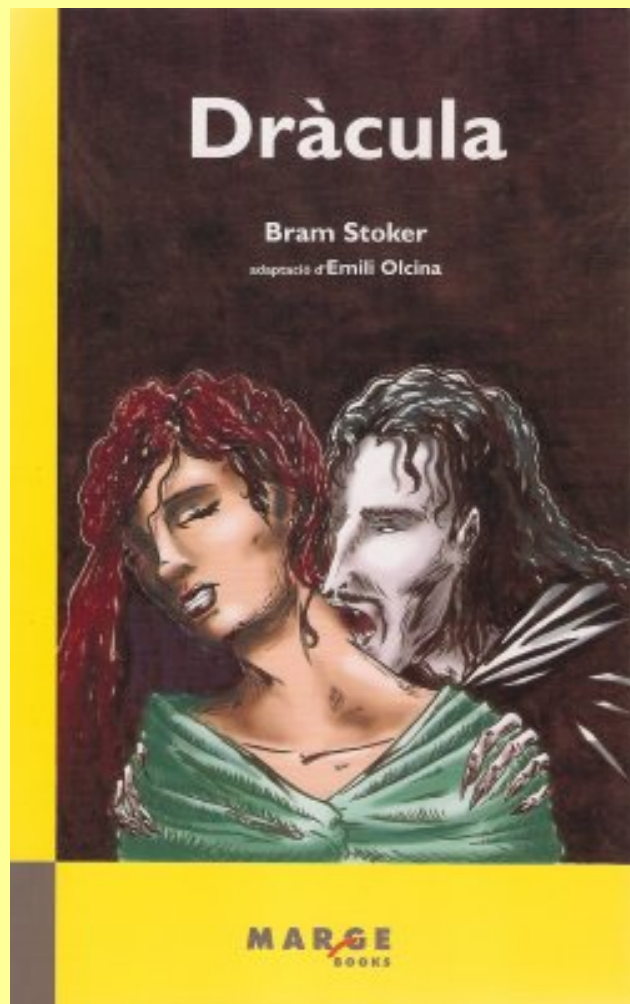
El text adaptat per Jesús Cortés encadena perfectament l'argument de Mary Shelley, i els dibuixos de Paco Giménez acaben de fer atractiu el volum, amb una estètica alhora actual i intemporal.

Als editors de novel·la juvenil els agrada oferir els llibres farcits d'introduccions, notes i exercicis didàctics, com una manera d'introduir el llibre a l'escola i obtenir vendes col·lectives. Per això és més d'agrair que la col·lecció "El Micalet galàctic" presenti el text net i pelat, com una novel·la, no com un producte escolar. Pensem que així fa més servei al jove lector, que s'acostuma a llegir el text literari sense crosses, a llegir una novel·la com un acte autònom i autosuficient. El pas imprescindible per a esdevenir un viciós de la lectura.

Així algun dia aquest lector es podrà enfrontar a la novel·la completa i a tot el que hi diu l'autor. Molts, potser la majoria, vam començar a llegir les grans obres en versions juvenils reduïdes a l'argument, i aquest va ser el primer pas per a descobrir més endavant la matèria real de la literatura. Perquè, com escrivia Ray Bradbury precisament en contra de les versions escapçades, "la digressió és l'ànima de l'agudesia. Traieu els excursos filosòfics del Dant, Milton o el fantasma del pare de Hamlet, i el que queda són ossos secs. Laurence Sterne ho va dir una vegada: les digressions són, sens dubte, la llum del sol, la vida, l'ànima de la lectura!".

AMJ

*****

Dràcula

de Bram Stoker

Adaptació d'Emili Olcina

"Ursa Maior", Marge Books, Barcelona, novembre 2008.

Al primer paràgraf de la novel·la *El castell dels Carpats* (1892), Verne diu que "les contrades transsilvanes tenen encara molt arrelades les supersticions dels primers temps", i després d'haver explicat racionalment tots els fenòmens que feien terrorífic el castell del baró, on suposadament revivien els morts, al final del llibre Verne diu amb escepticisme: "Hauran de passar molts anys abans que aquella gent renunciï a les seves creences supersticioses."

La novel·la de Verne no és pas de les més llegides i reeditades a l'actualitat. Però cinc anys després de la seva publicació, l'irlandès Bram Stoker donava al públic *Dràcula*, una novel·la que seguia bàsicament l'esquema argumental vernià, però amb la història justificada per la superstició i les forces sobrenaturals, i aquesta sí que encara impressiona els lectors i és objecte de reedicions i adaptacions, com la que presenta ara l'especialista en literatura fantàstica Emili Olcina.

A la introducció, l'expert Olcina informa sobre l'autor i les circumstàncies de l'obra, i els antecedents literaris dins la tradició vampírica (evidentment, no parla de la desmitificadora obra de Verne), i a continuació edita el text laboriosament escapçat per a poder-ne mantenir l'argument sense sotrats massa traumàtics.

Esperem que aquesta adaptació reduïda del clàssic de la literatura terrorífica sigui l'esquer perquè més endavant els joves lectors s'enfrontin a la versió completa, si és que encara els en resulta trobable alguna, com ara una desitjable reedició de la traducció de Sílvia Aymerich que va publicar Laertes.

AMJ

CINEMA

El curioso caso de Benjamin Button

de David Fincher

El 1918, a l'acabament de la Gran guerra, un rellotger de Nova Orleans fa un rellotge per a la nova estació del tren. Quan el

destapen, el públic observa que les busques roden enrere, i el

rellotger explica que l'ha fet així per expressar el desig de fer tornar enrere el temps i fer que tornin els nois que han mort a la guerra, entre els quals el seu fill. El món, naturalment, continua rodant en la seva direcció, però al mateix moment que la població celebra la fi de la guerra, la dona d'un fabricant de botons té un nen que neix arrugat com un vell de vuitanta anys i la mare mor en el part.

El film narra la història d'aquest noi, Benjamin, presoner d'un cos que evoluciona a repèl del temps vital. Així, als primers anys és un infant amb aparença de vellet maldestre que va aprenent a caminar i a parlar; l'esclat de la sexualitat desfermada de l'adolescència es produeix en un cos d'un home de prop de la setantena, i cap al final de la peripècia vital el cos del noiet de set anys presentarà tots els símptomes de la demència senil.

El guió d'Eric Roth s'inspira lliurement en la idea del relat del mateix títol de Scott Fitzgerald del seu llibre *Contes de l'era del jazz*. I tot i que d'entrada ens pugui fer pensar en "El regressiu" de Pedrolo, ni el conte de Fitzgerald ni el film de Fincher no hi tenen res a veure. El conte de Pedrolo se situava en un futur superpoblat en què alguns vells experimentaven una regressió que gradualment els tornava a la infància, amb la consegüent reflexió sobre el problema que crearia a la Terra una humanitat no sotmesa a la mort.

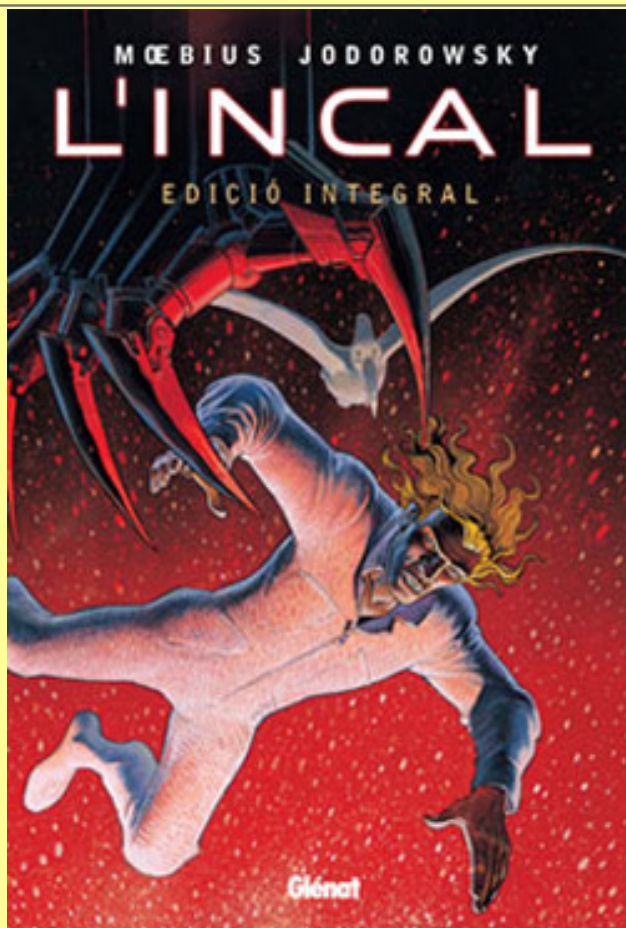
El film de Fincher, en canvi, és una sensible i ampla reflexió sobre el pas del temps, sobre la vida i la mort, sobre els encontres i els desencontres, sobre l'amor, sobre l'envelliment i sobre la individualitat. I sobre la filla que descobreix qui és la mare, i qui és ella mateixa, quan la mare s'està acabant. Si un món en què el temps avança en una sola direcció ja possibilita tota mena d'ocasions perdudes, en un personatge que viu a contravent del temps la impossibilitat de relacions continuades és la dramàtica condició de viure. Un cop més constatem que, si bé la ciència-ficció pot donar poca-soltades fenomenals, també hi ha reflexions profundes sobre la natura humana que sembla que només es poden fer des del gènere.

Amb l'ajut d'unes eficacíssimes tècniques digitals i de maquillatge i dels efectes especials, la interpretació esplèndida de Brad Pitt i de Cate Blanchett i de la resta de l'equip, i la bellesa expressiva de les imatges i els dosificats tocs d'humor fan passar en

un vol les dues hores i mitja del metratge. La cinta va obtenir tres premis a la festa dels Oscar.

AMJ

CÒMIC

L'INCAL

de Moebius i Jodorowsky

Tr. de Vanessa Molina Clément

Ediciones Glénat, Barcelona, març 2008.

L'any 1980 Jean Giraud, el creador, juntament amb el guionista Jean-Michel Charlier, del *Tinent Blueberry*, considerat el millor western de la història del còmic, estava una mica cansat de les aventures d'aquest personatge. Per aquesta raó, ajudat per la seva afeció a la ciència-ficció, va decidir-se a endegar, amb el pseudònim de Moebius, un nou projecte canviant també de

guionista.

El canvi va ser radical en més d'un sentit. La prodigiosa documentació i la determinació de Charlier per a reflectir la realitat de l'oest americà del segle XIX va deixar pas a la fantasia i el misticisme del xilè Alejandro Jodorowsky, fundador, juntament amb Topor i Arrabal, del Grup Pànic. Jodorowsky, que es defineix professionalment com a psicoterapeuta, a més a més d'escriptor, filòsof, poeta i cineasta, creu fermament en el tarot, la màgia, el xamanisme i la psicogenealogia.

El resultat d'aquesta sorprenent col·laboració va ser una de les obres més adorades per la crítica jove d'aquells anys, *L'Incal*, que ara, quasi trenta anys després, ens arriba en català i en versió integral, en una traducció de Vanessa Molina, comercialitzada per Glénat.

De fet, les obsessives i estrambòtiques creences de Jodorowsky configuren una forma

molt especial d'entendre la ciència-ficció. Tot allò que podem definir com a paraciència o pseudociència ho posa el guionista a la trama fent servir el truc que tot el que sembla impossible aquí pot ser possible en d'altres planetes. Un tipus de ciència-ficció basada en l'aventura heroica, una *space-opera*, una recerca iniciàtica, una *road-movie* pels cels de la galàxia. Com és freqüent en aquest tipus de ciència-ficció, els tòpics són acceptats de manera generalitzada i els lligams de la llum i la foscor amb el bé i el mal, per exemple, clares reminiscències de les religions que vénen del judaisme, són determinants.

Malgrat aquestes aportacions, que a més tenen una pretensiosa manifestació literària, *L'Incal* és un excel·lent còmic. Un còmic que s'ha convertit quasi en objecte de culte principalment per a aquells que llegeixen pocs còmics.

John Difooll, el protagonista, és un detectiu més aviat curt d'enteniment. Afortunadament per a ell i per als lectors, una lesió cerebral fa que entri en contacte amb l'Incal, un ésser amb poders sobrenaturals. Però amb la filosofia jodorowskiana tot ésser ha de ser ambigu, contradictori, insòlit i incompreensible. Per això l'Incal tant es pot manifestar en la seva faceta d'Incal llum com en la d'Incal negre. Afegim-hi tota una col·lecció de personatges cadascun més complex que l'anterior i prou atractius per a crear, com és el cas del Metabaró, una nova sèrie de còmics.

Els qui els agrada la ciència-ficció *hard* es troben sovint frustrats per les aportacions del guionista. Els qui els agrada la fantasia gaudiran de valent amb aquest llibre. I els qui els agrada la novel·la policíaca hi passaran una bona estona. Total, si sou tan complexos i complets que us agraden totes tres coses, no ho dubteu i aneu ràpidament a la llibreria. Sempre, és clar, que no els el sapigueu de memòria per haver-lo llegit abans primer en francès i després en castellà. En aquest cas compreu-lo també, per militància.

Toni Segarra

TEATRE

Cancun

de Jordi Galceran

Un conte de Jordi Sarsanedas, "El tobogan de les sorpreses", comença explicant

"Érem quatre companys, els millors companys del món, en Santi, la Pepis, la Rut i jo", que formen dues parelles inseparables, però de mica en mica anirem sabent que per sota d'aquella lleialtat hi batega una altra realitat en què l'Hèctor, el narrador, desitja la Pepis, la dona de l'amic, i pensa que la seva dona, la Rut, fa més per a en Santi, i així "Va ésser una mica com si, durant molt de temps, durant cinc anys, hi hagués hagut dues Pepis, dues Ruts, dos Santis, dos Hèctors, en dos grups, ben diferents l'un de l'altre i que s'haguessin ignorat perfectament".

La comèdia de Jordi Galceran té aquest mateix plantejament. La Remei i en Vicenç i la Laura i en Pau són quatre amics molt amics que formen dues parelles inseparables, els millors amics del món. Però mentre són de vacances a Cancun, una nit en què tots han begut més del compte, la Remei explica que fa vint-i-cinc anys, en acabar una revetlla de Sant Joan, veient que en Vicenç volia acompanyar la Laura i que així tots dos s'haurien embolicat, li va amagar les claus del cotxe, de manera que en Vicenç es va quedar amb ella i va ser en Pau qui va acompanyar la Laura i així es van formar les parelles actuals. I dins aquest ambient també s'escapen confessions que les vides que menen no són tan harmonioses com sembla i més d'un pensa que tot podria ser i hauria pogut estar diferent.

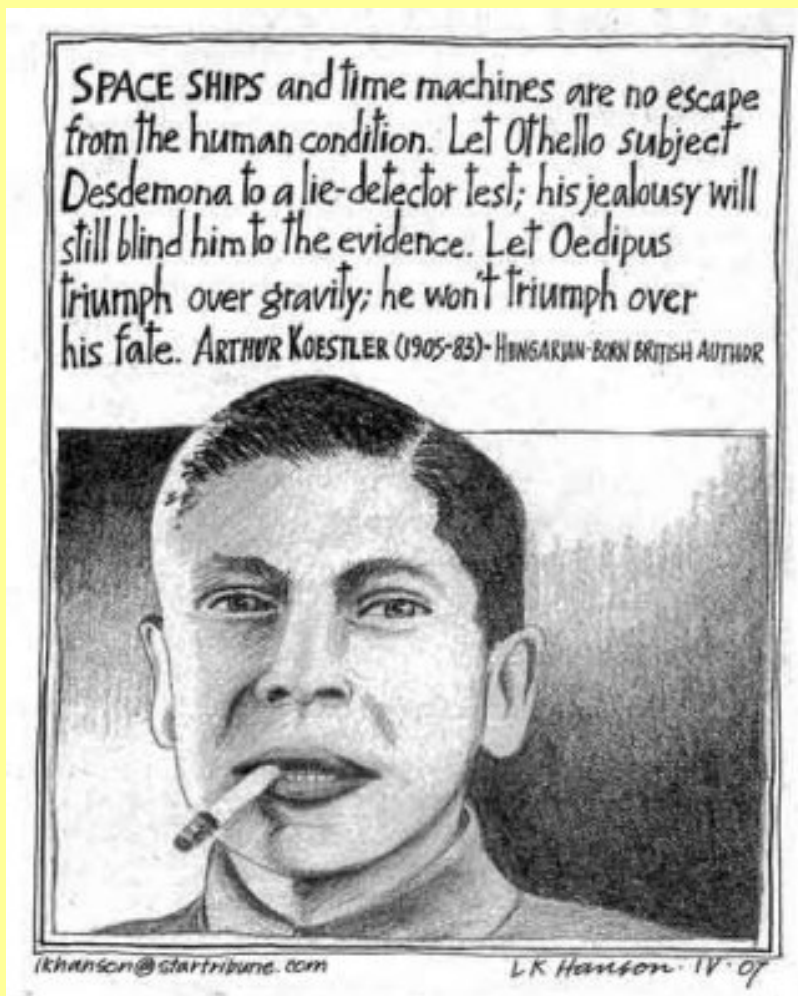
L'endemà, la Remei, astorada, viurà una realitat alternativa, amb la situació que s'hauria produït si ella no hagués amagat aquelles claus i la vida de tots quatre hagués seguit uns altres camins. En Pau, l'antic mestre i que ara és impressor, cercant una possible explicació omplirà l'escenari de fórmules einstenianes intentant raonar que amb plantejaments relativistes fóra possible retrocedir en el temps i alterar el futur canviant el passat. I així una amable comèdia de bulevard esdevé una comèdia de ciència-ficció sobre

universos paral·lels.

Jordi Galceran és un hàbil comediògraf que sap connectar amb el gran públic. La comèdia, dirigida per Josep M. Mestres, és interpretada per Lluïsa Castell, Ferran Rañé, Lluïsa Mallo i Toni Sevilla, actors teatrals amb bon ofici i coneguts del gran públic per mitjà de la televisió. L'obra es va estrenar l'11 de novembre de 2008. Quan escrivim aquesta ressenya fa més de tres mesos que és al cartell i té perspectives de continuar-hi. Ja l'han vista més de vint-i-cinc mil espectadors, que en surten satisfets i divertits. Molts, segurament, feliços d'ignorar que han vist una obra de ciència-ficció. De tota manera, és una bona notícia per a la ciència-ficció catalana.

AMJ

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

Arthur Koestler (Budapest, 1905 - Londres, 1983) és prou conegut com un autor polifacètic, poliglòt, capaç d'interessar-se per tot i gran polemista. Va ser a la guerra civil espanyola amb les brigades internacionals i, posteriorment, es va donar de baixa del partit comunista i, com Orwell, va criticar l'estalinisme. Va cultivar els gèneres del periodisme, l'assaig, el teatre i la novel·la.

En el seu assaig *Act of Creation* (Acte de creació) de 1964 hi podem llegir el següent:

L'home modern viu aïllat en el seu ambient artificial, no perquè l'artificial sigui intrínsecament dolent, sinó per la

seva falta de comprensió de les forces que el fan funcionar i dels principis que relacionen els seus artefactes amb les forces de la naturalesa, amb l'ordre universal. No és la calefacció central el que torna la seva existència "innatural", sinó el seu rebuig a

interessar-se pels principis que hi ha al darrere.

Malauradament, gairebé mig segle després, la nostra societat no ha fet sinó aprofundir aquesta actitud de no voler fer l'esforç de comprendre els fenòmens tecnocientífics. Malgrat que com a espècie cada vegada depenem més de les seves consecucions, noves generacions de joves s'incorporen al consum de sistemes i productes tecnològics sense rebre una adequada formació en termes de cultura tecnològica.

En la literatura de ciència-ficció aquest fenomen també es dona i, pagant justos per pecadors, és una de les causes de l'actual descrèdit del gènere, sobretot quan derrapa cap al fantàstic.

No us sembla absolutament raonable que, de la mateixa manera que a un autor de novel·la històrica li exigim rigor en les dates i els fets, als autors de ciència-ficció se'ls exigeixi uns sòlids coneixements de termodinàmica, genètica i tecnologia de materials?

Jordi Font-Agustí

OPINIÓ

"*Klaatu barada nikto*" a les rebaixes

Més de mig segle després ha tornat *Ultimatum a la Terra*. Ja fa temps que sabem que un Hollywood mancat d'idees noves en busca de velles entre els seus èxits anteriors i de tant en tant ens n'ofereix revisions destinades a greixar la màquina imparabile de la seva indústria. Amb aquesta premissa els resultats són desiguals, hi estem acostumats. Sovint, el tema d'un èxit anterior és una mera excusa per a elaborar un guió d'acord amb les "modes" actuals, i també sovint es perd l'espirit de la pel·lícula original. I, si parlem de ciència-ficció, el producte es cuina ben amanit amb els efectes especials que fa possible l'actual tecnologia.

Scott Derrickson, el realitzador d'aquest *remake*, ha agafat de punt de partida *Ultimatum a la Terra* de Wise, una de les millors pel·lícules de ciència-ficció i sense dubte tota una icona per als amants del gènere. *The day the Earth stood still* (El dia que la Terra es va aturar) va ser la primera i brillant incursió cinematogràfica del

prestigiós Robert Wise en el gènere de la ciència-ficció sobre la base d'una història de Harry Bates, en la qual se'ns explica l'arribada d'un emissari d'origen extraterrestre que ve a la Terra per advertir els seus habitants, i els governs respectius, de les terribles conseqüències d'una descontrolada escalada nuclear a l'espai exterior. L'obra de Wise es va filmar en plena guerra freda i a diferència de la resta de les produccions d'aquella època va mostrar els extraterrestres com a éssers benignes i sociables, i en aquest aspecte és un precedent d'*Encontres a la tercera fase* de Steven Spielberg.

El film, que va esdevenir tot un clàssic, ens mostrava com un plat volador aterrava a Washington DC i causava l'expectació, primer, i després el pànic entre els habitants de la ciutat. Poc després, Michael Rennie, incorporant magníficament Klaatu, l'extraterrestre, sortia de la nau i anunciava que venia en so de pau. Anava enfundat en una mena de granota platejada i tenia el

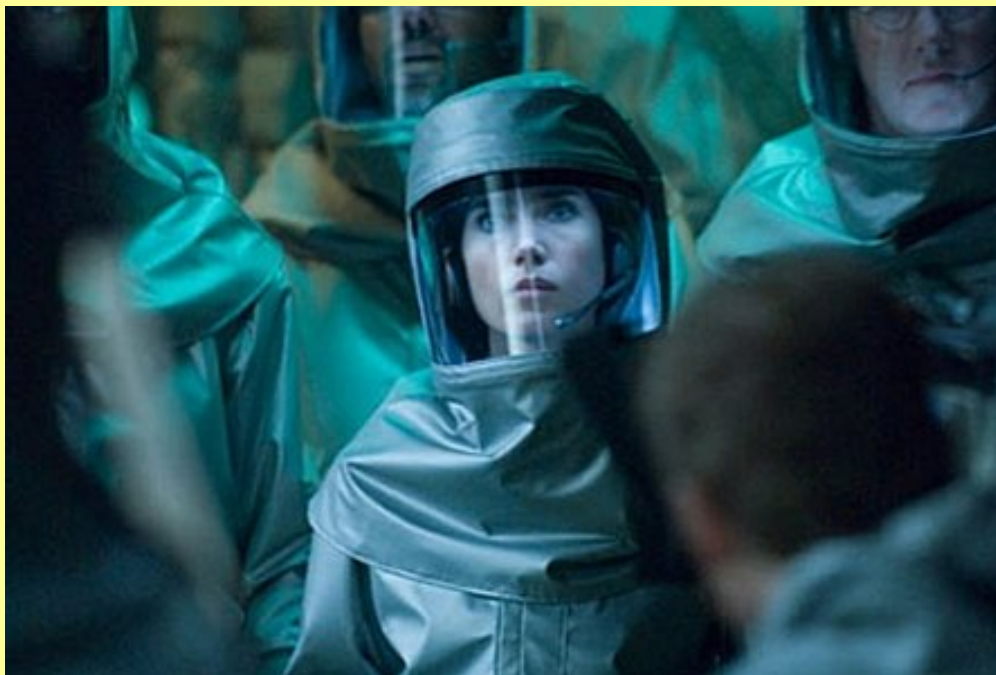
rostre cobert per un casc que només en deixava veure els ulls. Només arribar era abatut per un soldat nerviós. La rèplica també era automàtica: un robot, Gort, apareixia disposat a desintegrar amb un llamp làser canons, tancs, rifles i pistoles.

Ultimàtum a la Terra inclou una de les frases més famoses de la història del cinema: "Klaatu barada nikto." Aquestes són les paraules que la protagonista, una excel·lent Patricia Nel, ha de memoritzar a instàncies de l'extraterrestre per evitar, si a ell li passa res, que el seu robot Gort destrueixi el món.

La pel·lícula de Derrickson no té un mal inici, potser els primers vint minuts són els millors, amb un bon ritme i escenes ben lligades. Una nau espacial esfèrica aterra al Central Park de Nova York -no a Washington DC, com a l'anterior- i en surten Gort, una mena de monstre robòtic de proporcions gegantines, i Keanu Reeves, el nou Klaatu. Una vegada més, la història se centra en el missatge que ens envien els

nostres veïns galàctics, però ara el missatge de 2008 és completament diferent: ens adverteixen que els humans som una espècie nociva per a la Terra i que hem de posar fre a la destrucció ambiental.

Com a l'obra de Wise, l'extraterrestre és ferit i empresonat. A partir d'aquí la pel·lícula comença a anar pel pedregar, l'acció esdevé cada vegada més incongruent, els diàlegs són fluixos i els personatges poc versemblants. Veiem com un Klaatu inexpressiu i un

punt hostil coneix una doctora i el seu fill. Aquesta subtrama, molt *made in Hollywood*, és la de nen repatani que no s'entén amb la mare postissa i enyora el pare mort. El nen és un personatge que acaba embafant, però sort d'ell en tindrem els humans, ell és qui decantarà l'acció. Serà en aquesta minifamília americana on Klaatu -com un Jahvè de l'Antic Testament a Sodoma i Gomorra- trobarà un just i, per tant, una raó per a salvar el planeta Terra. La doctora aprenent de mare i el fillastre malcriat seran el revulsiu perquè l'impassible i, a hores d'ara, antipàtic extraterrestre canviï la manera de veure els habitants del planeta.

Però Klaatu quasi no serà a temps de salvar el planeta, perquè Derrickson vol obsequiar-nos amb els efectes especials que ens té preparats. Gort ha començat l'apocalipsi anunciat i del seu interior surt una mena de plaga que desintegra tot el que troba al seu pas i dóna lloc a espectaculars escenes de destrucció massiva.

Potser sí que *Ultimàtum a la Terra* volia ser una producció amena i espectacular, amb un tema d'extraterrestres amb unes pinzellades ecològiques, però el resultat és decebedor. Es queda en una pel·lícula mediocre malgrat el desplegament d'efectes especials i de moments de gran espectacle.

Resumint, l'*Ultimàtum a la Terra* de Derrickson no posseeix cap de les virtuts de la pel·lícula de Robert Wise, és una revisió mal entesa, una adaptació que busca

potenciar, gràcies als avenços tecnològics, una història clàssica de la ciència-ficció sense aconseguir-ho.

La pel·lícula no passa de ser un producte destinat a un públic poc exigent. Aquesta sembla que és la tendència de la indústria cinematogràfica americana, menystenir la capacitat de l'espectador, condemnant-lo a una sessió de crispetes i poca cosa més. No en queda res de l'esperit de l'obra original. El que en Wise era ciència-ficció intel·ligent, directa i ben feta, s'ha convertit en Derrickson en un adotzenat cinema de catàstrofes. En definitiva, al meu entendre, en un innecessari *remake*, una "Klaatu barada nitko" de rebaixes.

Montserrat Galícia

RELAT

Després de dormir

... en Gausfred va obrir els ulls i va parpellejar per treure's la sorra que li hi entrava.

Tenia molta gana.

L'instint va vèncer la raó en la batalla pel control del seu cos i va fer que esgarrapés com un posseït les tones de terra que el sepultaven, fins a aconseguir alliberar-se i sentir novament la frescor de la nit il·luminada per la lluna plena acabada de sortir. Va mirar al voltant i només va veure arbres i ruïnes, la bèstia que movia el cos li va fer alçar el cap, olorant l'aire. Aviat va sentir la fortor de la sang, no pas humana, s'hauria de conformar amb el menjar menys suculent. Va encorbar l'esquena i arrencà a córrer seguint l'olor, emetent grunys greus a mesura que agafava velocitat. Es va llançar de quatre grapes a terra i l'animal que tenia a l'interior fou també per fora, quatre poderoses potes de llop el conduïren a tota velocitat, i en arribar al ramat de guilles el llançaren sobre l'animal més proper, li foradà el coll amb els ullals i li xuclà amb força fins a la darrera gota de sang; quan va haver llepat el darrer vestigi del líquid vital va anar rastrejant l'olor dels animals que havien fugit i els va caçar l'un rere l'altre per alimentar-se'n. A mitjanit l'estómac satisfet va permetre a la raó vèncer l'instint. Es va tombar sobre una pedra encara tèbia i

va deixar que l'escalfor l'embolcallés, amanyagant-li el cos innaturalment fred; va tancar els ulls, satisfet, i va deixar que la seva forma retornés a l'estat bípede.

Estirat allà va voler submergir-se en els records, però només va aconseguir omplir-se d'horror. No recordava res. Qui era? Com s'havia convertit en el que era? Va córrer al sot del qual havia sortit, què eren aquelles ruïnes que denotaven una població llargament abandonada? Plorant roges llàgrimes de desesperació caigué de genolls preguntant-se com havia acabat en aquell forat, segur que no era per res de bo. Què havia fet? Què li havia passat? Havia de ser un monstre que per tota l'eternitat viuria de la mort d'altres? Com s'havia convertit en el que era?

No podia existir d'aquella manera. Va decidir que esperaria el sol i el miraria directament a la cara, no tancaria els ulls fins que les parpelles ja no fossin i el cos se li convertís en cendres que s'emportés el vent.

Es va estirar a terra amb els braços en creu i la mirada a l'est. Va deixar que el temps passés, el cap emboirat per la desesperació de la desconeixença i el terror per un futur de mort i assassinats.

Per fi va arribar el fatídic moment.

La vermellor de l'albada va portar els primers rajos d'un sol encara amagat que van començar a causar-li punxades a tot el cos, encara era a temps de fugir i amagar-se de l'astre rei. L'instint va lluitar pel control, però decidida com estava, la raó el va agafar amb força i el va enterrar en el racó més fosc de l'inconscient. El sol va acabar traient el cap, ell s'aixecà per rebre millor els seus rajos; va clavar la mirada en l'astre, el cap es volia girar però l'obligà a quedar-se on era. Les punxades es van convertir en cremor, la pell se li omplia de llagues i començava a fumejar. Enmig de l'agonia estava satisfet d'acabar la tortura eterna.

Però alguna cosa no va anar bé.

Havia sortit mig sol quan va tornar la nit. S'apagava! D'esquerra a dreta s'ennegria fins a convertir-se en un semicercle negre a l'horitzó en lloc de l'astre brillant que hauria de ser.

-No! -Va cridar deixant que la "o" s'allargués amb el volum cada vegada més fluix fins a acabar convertint-se en un sanglot.

Arrencà a córrer maleint el Déu que el condemnava, i que quan es penedia no el deixava

alliberar el món de la seva existència. Volia que fos un monstre? Seria el més mortífer de tots.

menut

Recordeu que el número 16, corresponent a maig-juny, estarà a la xarxa a començament de maig.